

Неји код Париза, 14. септембра 1919.

Neuilly-sur-Seine le 27 Septembre 1919

НЕСЛУЖБЕНИ ДИО

Кр. Влада је последњих дана издала ова саопштења:

9. сентября

Систем репресалија, који су србијанске власти увеле у Црној Гори, јесте у свом пуном јеку. У свима областима црногорским србијанске су власти организовале терористичке одборе којима је задатак да одреде све људе које треба убити, као и куће, које треба спалити. Чitava села су немилостиво предана огњу, по наређењу србијанских властодржаца. Тако је — осим Жупе Никшићке, Озорићка, Чева, Горњег Поља, Дуге, Брбланица, Рудина, Трубјела, Ускока и Цуца, које смо већ претходно поменули, — недавно запаљено и потпуно уништено село Кокоти, артиљеријом србијанском, којом је приликом побијено до двадесет жена и дјеце који не имадоше времена да се спасу. Потомњих дана су читаве породице похапшене: у Подгорици до 611, на Цетинју преко 200, у Бијанској нахији преко 250 особа је похапшено, од којих су неки и побијени пошто су најприје били мучени. Што се тиче осталих градова, у којима се врше иста недјела, не смо још познаних података.

11. септембра

Србијанска војска врши најкрвавију освету над Црногорцима, унишћућу чеза устанак црногорског народа хвата све више маха. Виђе се на све стране. У Цуце је добијено сто осамдесет и шест србијанских војника, а преко десет стотине их је рањено. Позицију је и доста србијанских официра. Врховна Команда србијанска упутила је у Црну Гору из Босне, преко Котора, петнаест хиљада војника.

22. септембра

У једном службеном комуникацији србијанске делегације на Конференцији Мира тврди се да је министарска криза у Београду изазвана услед државна које је Конференција Мира узела према Србији и према Црној Гори, у питању «защитити миноритета.» Та тврдња не одговара истини. Министарска криза у Београду нема ништа заједничко са одлукама Конференције Мира, већ та криза је резултат унутрашње борбе србијанских политичких странака: центристима и федералистима. Што се тиче Црне Горе, Србија има, као једна страна држава, никакво право да у њој ријеч у њено име, као што јој то не допуштају ни Велике Силе.

КО ЈЕ ИЗДАЈНИК?

Отворено писмо beogradskoj «Самостра-
ви» и Николи Палшићу, бив. мини-
стру председништва Србије и ње-
ном првом делегату на Кон-
ференцији Мира.

(Магараж)

III. Званична Србија издала нас је и војнички:

1. Званиčna Srbija priznala je Saveznišcima i stranoj javnosti lažne izvještaje o zajedničkim operacijama crnogorsko-srbijske vojske, na štetu crnogorske vojske. Tako npr. za vrijeme ofanzive na Sarajevo 1914. — u kojoj je glavnu ulogu igrala crnogorska vojska, a srbijska tek sporodnu — zvanična Srbija namjerno je ukripana uspijeh crnogorske vojske i predstavljala ih u svojim izvještajima kao uspijeh srbijske vojske. Zbog toga je vlada crnogorska morala, preko svojih poslanika u Beču, da čini, bezuspješne, proteste kod srbijske vlade.

Još tada je vlada Srbije spremala svoj pečovjечnik, nebratски и

издајнички план према Црној Гори. Она је хтјела да се користи неограниченом помоћу нашој, али није хтјела да за то ико зна, како ми не бисмо могли, због тога што смо савршено испунили дужности брата и Савезника, тражити и одговарајућа права, односно признање.

Из петих razloga vlada Србије није хтјела признавати у својој «Платвој књизи») оне знамените денешнице, које су краљ Никола и влада црногорска упутиле престолонасљеднику Александру и Пашини у моменту кад Аустрија у јулу 1914. бјеше предала утихатум Србији. У тим денешницама званична Црна Гора у име црногорског народа јављаше: да ће судити Србије, ма каква она била, подијелити и Црна Гора. Те денешнице јесу сјајан доказ несебичности, братства, кавалерства, јунаштва, самопожртвовања и дубоког схваћања општих националних интереса, а влада Србије их је поткојевики сакрила и није их предала јавности. Ова неискреност болно је дирнула све Црногорце, који су то знали, те зато је тадашња влада Јанка Вукотића и објавила та документа у «Гласу Црногорца» 1915. приликом прве годишњице рата. Влада Србије сакрила је ова документа стога, да би могла лакше оптуживати званичну Црну Гору — преко шпiona: Јанка Спасојевића, Стева Богдановића-Ђарице, сокола Мићуна Микашева Павићевића, А. Јагошева Радовића и др. — као да није хтјела ући у рат, него да је па то натјерао црногорски народ!

2. Званиčna Србија злоупотрије-
била је наше повjerenje, kad smo
predali u ruke њених официра ко-
манду наше војске. Пригоруку Вр-
ховну Команду до 22. августа н.
п. сачиниљаху пригоруски офици-
ри, а од тада пригорука Врховна
Команда предаши искључиво у ру-
ке србијанских официра. До до-
ласка србијанских официра распо-
ред пригоруских трупа бијаше ова-
кав: Ловњенски Одред бројаше
11.950 људи, Херцеговачки Одред
23.000, Пљевањска (санџака) ко-
лона 5580, Дечански Одред (према
Арбанин) 6300.

У овом периоду, т. ј. док још не бијаху дошли у Црну Гору србијански официри, главна снага црногорске војска бранила је фронт према Херцеговини (Грахово и Дугу) и фронт на Ловћену, а тек једна незначителна колона (5580) бранила је санџачки фронт. Овакав распоред војске био је природан и оправдан, јер црногорска војска имала је и природну дужност да на првом мјесту брани Црну Гору, на тек онда Србију. Међутим нецријатељска војска није никад могла озбиљно запријетити срцу Црне Горе ако би продрла у Санџак; напротив опасност од нецријатељског продирања била је у овом, као и у ранијим ратовима, преко Дуге и Грахова и затим преко Ловћена, на који Аустрија већ толико година халацкиво гледала.

Када су, пак, србијански официри узели пригоровску Врховну Команду у своје руке, они су смањили број трупа на главним фронтovima пригорским, а главну снагу пребацили су на санџачки фронт, који је био за нас споредан, али који за Србију бијаше врло важан. Тако Довљенски Одред, који раније бројаше 11.950 биемашенца, 8970. Херцеговачки Одред биеведен од 23.000 на 9500. Дочански Одред оста непомоћнијењен, а Пљеваљска

* У "Црној Књизи" она је штампаола ове документе, који се односе на рат, а међу којима има потпуно безначајних. У каснијим издацима је ишлукнула и једна и два документа из краја од неколико књига, појасе су Бугари укинули из издавања Србије, али појма оних који говоре о братској војсци Црне Горе према Србији с наредним твђењима, које Србија преживљаваше у току 1914. и 1915.

колони која бројаше 5580 доби 22. 100 и назва се Санџачка Њејска. По ње је пи на овом зауставило. Слабљене Довњеског Херцеговачког Одред наставило се и даље од стране србијанских официра, који сачињаваху припогорску Врховну Команду. Тако је Врховна Команда наредбом од 6. јуна 1915. број 5367 наредила да ријеcko-љешанска бригада, са одговарајућим бројем топова и митраљеза, напусти Довњен. На овај начин, остало је на Довњену тада само 5266 војника. Командант Довњеског Одред протествовао је гада због слабљена довњеског фронта прено свог шефа штаба кога је нарочито за то упутио на Цетиње. Протест је био узалудан. Због тога је сам командант лично ишао под Врховне Команде. Међутијем ни ово није помогло, и тако је на крају 12. јуна 1915. морала бити извршена горња наредба Врховне Команде.

Сличну паредбу Врховна Команда је упутила 9. октобра 1915. број 6647 команди Љовћенског Одред тражећи, да се с Љовћена пошаљу два баталиона, који су имали замјенисти регруте у Скадру, а који су требали ићи у помоћ србијанској војсци. Командант Љовћена тада је одговорио дашеном број 108 повјерљиво, да имену, као и сваком Црногорцу, лежи на срцу помоћ браћи Србијанцима, али да он мисли, да би слабије трупa на Љовћену, у ситуацији којој је врло добро позната Врховној Команди, више шкодило него што он помогао заједничкој ствари.

3. Агенсти званично Србије стално тврде, да је без потребе, прије времена и без наредбе, повучена војска с Ловћена приликом напада аустројеског у децембру 1915. (Команданти те војске били су кнез Петар и дивизијар Митар Мартиновић. Први командовао лијевиом крилом т. ј. Ловћенским Одредом, а други десним крилом т. ј. Которским Одредом). Овим изношењем званична Србија хтјела он доказати, да је Ловћен навлаш уступљен Аустрији.

У истини пак ствар стоји овако. У септембру 1915. опазила се концентрација аустројевских трупа на нашем фронту, из чега се с правом закључивало, да ће непријатељ истовремено напасти и Србију и Црну Гору. Због тога Врховна Команда, деношем од 2. септембра 1915. број 6306., скреће пажњу команди Ловћенског Одреда да ће непријатељ можда напасти на Ловћен. Наредбом број 6326. Врховна Команда даје диспозицију у случају да Ловћенски Одред буде нападнут. На ову наредбу команда Ловћенског Одреда шаље одговор и примједбе Врховној Команди, разрађујући у детаљима диспозицију, издану наредбом Врховне Команде број 6326. Према овој диспозицији, наша војска која бијаше у приморју, имала се повући према Побарима и Ластви, дакле у правцу Бара. Врховна Команда одговорила је повјерљивом деношем број 97. команди Ловћенског Одреда да у свему одобрава пропозиције команде Ловћенског Одреда, које се уосталом не разликују од наредбе Врховне Команде број 6326.

Према овоме јасно је, да је наређење за одступање наше војске на лијевој крили Ловћенског Одред издала Врховна Команда наредбом број 6326. (Не треба губит из вида то, да је пригортска Врховна Команда била састављена искључиво из србијанских официра).

4. Команда Ловћенског Одред известила је Врховну Команду појављивањем доцнећем од 21. децембра 1915. године, да је сазнала да ће Аустријанци напасти Ловћен

24. децембра. Стога је команда Лов-
ћенског Одрода, истом данешном
молила Врховну Команду, да се ка
Ловћену упути резерва са Данило-
ва Града и да она (Врховна Коман-
да) тражи да савезничка (флота кр-
стари дуж обале 24., 25., и 26. де-
цембра.

Зна се, да су Аустријанци збиља напали Ловћен 26. децембра. Напали су га артиљеријом с тврђава, пјешадијом и флотом с мора. Најжешћи је напад био на крајње лијево крило, т. ј. оно чији фронт бијаше од мора до подножја Ловћена. Из Боке бијаше изишла па отворено море аустријска флота на челу које бијаше оклопница «Адмирал Штаун» и, без сметње од стране савезничке флоте, бомбардовање с бока наше позиције. Под унакрсном ватром флоте с једне стране, а пјешадије и утврђена с друге с стране, наше лијево крило морало се повући, а по распореду, о ком смо већ горе говорили.

Međutijem, da se saveznička flota samo pojavila, naša vojska ne bi bila izložena onom porazu, koji je pretrpjela. Prema ovoj biće veoma zanimljivo saznati, da li je ¹⁷ Komanda zapeta izvijestila komandu savezničke flote o namjeravanom napadu austrijskom, kao što je to tražila komanda Lovčenskog Odrda.

5.) У октобру 1915. србијанска Врховна Команда издала је наредбу, да сва србијанска војска са свих фронтова одступи на Витољу. На тај начин Црна Гора требала је да буде остављена сама себи. Настојавање с наше стране, да бар једна дивизија србијанска остане у Црној Гори, и да, заједно с нашом војском, брани то последње тада још слободно парче земље српске, било је безуспјешно. Међутим, одступница србијанској војсци ка Витољу би одсејена. Не једна дивизија, него готово сва србијанска војска морала одступати преко Црне Горе. Тек тада би одређено, да једна србијанска дивизија брани заједно с нашом војском црногорски источни фронт. Неколико дана, пак, касније, та наредба би опозвана и издана друга од стране србијанске Врховне Команде, да србијанске трупе потпуно свакушну Црну Гору. Не само да је та дивизија повучена са нашег фронта, него је србијанска Врховна Команда издала наредбу србијанским војницима да ниједан не смије ступити или остати као борац у редовима црногорске војске. Ову наредбу србијанске Врховне Команде саопштило је свим црногорским командантима пуковник П. Пеншић, денемом од 15. децембра 1915., број 7960. Тачно је, да сва србијанска војска због разлога, које смо већ навели, није могла остати у Црној Гори; али исто тако је тачно да је једна србијанска дивизија требала да остане са нашом војском ради одбране Црне Горе. То не би била само братска солидарност, него и дуг, који Србија дугује Црној Гори. То нијесу само захтијевали интереси Црне Горе, него и правилно схваћени општи национални интереси. Међутим званична Србија је жељела и хтјела катастрофу Црне Горе. Од њених агената могло се не једном чути:

«Није нам жао што је пропала Србија,
само кад је пропала Црна Гора.»

Кoliko је такво, себилично и не-
братско држање званичне Србије
имало рђавих последица нарочито
на морал пригорске војске и на-
рода није потребно нарочито исти-
пати. То су врло добро уочили и
страници. Тако инр. Н. Обнорски,
тадашњи руски стравник послова
на Цетињу сматра и то као један
од узрока, који су помогли нашој

татастрофи. У једном његовом илустрацији-у, који је штампан у мају 1917. у петроградском «Новом Времену» он између осталог вели:

«Прије свега Црногорци су били препуштени самим себи и без икакве помоћи од стране србијанске. У новембру 1915. издата је најстрожа наредба војницима и избјеглицама србијанским да напусте Црну Гору. Не знам сигурно ко је издао ту наредбу. Из овог разлога била је прекинута тијесна веза, која је везивала црногорску и србијанску војску у борби против вјековног непријатеља Словенства.»

6.) Показали смо како је званична Србија припремала катастрофу Црне Горе. Једном од најновијих генерала краља Петра остављамо да рече како је званична Србија издала и у последњем моменту. Сердар Јанко Вукотић, бивши дивизијар црногорски, дао је прошле године изјаву у хрватском листу «Јутро», која је одатле прештампана у разне листове. Та изјава гласи од ријечи до ријечи:

«Шефови генералног штаба црногорске војске били су: од 22. августа 1914. до заузимања Скадра 1915. србијански генерал Војо Јанковић; тада га је замијенио његов дотадашњи помоћник, србијански генералштабни пуковник Петар Пешић, који је на том мјесту остао све до 17. јануара 1916. (по нов. кал.)

«Тадану црногорска влада, којој је председник био Лазар Мијушковић, понудила је Аустрији мир 13. јануара 1916. Понуду мира Мијушковић је званично саопштио представницима Савезних Сила. У том саопштењу су ове ријечи: *Непријатељ је заузео све стратегијске положаје наше земље. Ушао је у пријестол-*

ницу и цијелој земљи пријети опасност да буде заузета. Унутрашњости земље овладао је неред, пљачка, а услед глади и заразе јављају се побуне.

«Пуковника Пешића опозвала је његова влада и он је напустио Црну Гору 17. или 18. јануара 1916. и при свом поласку изјавио ми је да га, по наредби краљеве, имам заступити у дужности коју је до тада он вршио, т. ј. да имам примити то мјесто на неколико дана пошто су се сви догађаји један за другим већ десили и последице преговарања зауставије и мир.

«Примајући се, под таквим околностима, дужности шефа генералног штаба, и рачунајући у то, да ће србијанска војска са довољном снагом посјести положаје за одбрану дуж Бојане и окол Скадра, те да ће на тај начин заштитити још једину одступницу нашој (црногорској) војсци, о чему ме је Пешић увијерио, — ја сам, уз одобрење краља Николе, цијелој црногорској војсци, која се главним својим фронтом тада нахођаше дуж Таре и Тима, смјеста издао дневну наредбу да се има повлачити пут Подгорице, а одатле у Арбанију, преко Скадра.

«Краљ Никола је 19. јануара напустио Подгорицу и пошао у Скадар; 20. јануара отпутовао је из Скадра.

«Исте вечери, аустро-угарски дивизијери су напредовали, а нико им није давао отпора на Бојани, и сутра дан, 21. јануара, улетли су у Скадар и тијем су, *прије но је и један црногорски војник из херцеговачке или санџачке војске могао стаћи до Подгорице, пресејали једину могућу одступницу црногорској војсци.*

Јанко Вукотић оптужује званичну Србију за издајство, које је учинио још само Вук Бранковић заводећи војску за Голем планину.

СВЈЕТСКА ШТАМПА О ЦРНОЈ ГОРИ

У последње пријеме, у колико се приближује дан који ће одредити судбину и будућност Црне Горе, у толико се најгледнији листови европске и америчке штампе баве нашим питањем, и оштро осуђују гадни поступак званичне Србије према Црној Гори. Улоге су се промијениле! Хтјело се Црну Гору довести на оптуженичку клупу и осудити је, али се истина не даде угушити, по на оптуженичку клупу досијеше бивши тужници.

Од париских листова са симпатијом бране нашу ствар Le Temps, La Patrie, La Presse а поред њих многобројни листови из унутрашњости. Од швајцарских, један од најгледнијих политичких листова Neue Zürcher Zeitung, у коме нашу праведну ствар заступа чувени публициста д-р Taüber. Због штампарских тешкоћа које нам не дозвољавају да лист издајемо чешће, немогуће нам је доносити све што о нашој ствари доноси енглеска, италијанска, скандинавска и америчка штампа.

The Chicago Tribune, париског издања, данас свакако један од најбоље обавијештених свјетских листова, доноси из пера свога политичког директора Floyd Gibbons-а, овај допис у броју од 3. септембра о. г. на најважнијем мјесту листа, а под круним натписом: **Urge intervention in Montenegro** (Хитна помоћ Црној Гори):

Неутрални посматрачи који су јуче стигли у Париз и који ће данас енергичне рапорте доставити својим владама, препоручују америчку и енглеску интервенцију, да она спречи даље крвопролиће које међу Црногорцима шире Србијанци.

«Црна Гора, под србијанском окупацијом, представља данас најкрвавије разбојиште у цијелој Европи», изражава се један званични изасланик који долази из Црне Горе. «Ако Енглеска и Америка не интервенишу, ни један Црногорац, одан Црној Гори неће претегнути. Србијанци ће их све потући».

Србијанци су у Црну Гору ушли најприје 1915., кад је ова несрећна земља широм отворила границе србијанској војсци која одступаше испред аустријске војске. Затим су Аустријанци окупирали земљу све до закљученог примирја у октобру 1918., када се морадоше повући из земље.

Узастопце иза Аустријанаца, који се повлачише, наступашу Србијанци и онда завладаше земљом својих савезника Црногораца. У смислу т. зв. југословен-

ске Крфске Декларације, Црна Гора је — без икакве учешћа црногорске законите владе — присаједињена Југославији, под владавином Краља Петра од Србије.

Сада је утврђено да су оне силе на Конференцији Мира, које су се, под утицајем демократије, заузеле за југословенску федерацију, — биле обмануте и преварене питригом којој је била циљ да Велику Србију створи доминирајућом силом на Балкану.

Од паровитога је интереса за Американце оно што причају ти неутрални посматрачи о огромним количинама животних намирница, које је Хуверова администрација унетила за Црну Гору: све то је пало на крај Србијанцима. Прије но и један Црногорац добије што од те помоћи, он се прво мора одрећи своје домовине и заклет се на вјерност Краљу Петру од Србије. Не учини ли то, он бива ухапшен. Тавнице на Цетињу и Котору пуне су Црногораца, а четници црногорски, које похватају у брдима, свакодневно се дотерују у тавнице и ту стријељају.

«Црна Гора је из давнина политички зрела, рекла ми је та званична особа која је дошла из Црне Горе, и која не жели да ју помислем по имену, «али данас сви Црногорци желе повратак свога краља, у којег вјерују да ће их ослободити туђинског јарма србијанског».

Они су у рат ступили уз Савезнике, а сад не само што су лишени свога мјеста на Конференцији Мира, и не само што им се оспорава право државне васноставе него напротив, њиховом владару је онемогућен повратак у земљу а њихова држава стављена под туђинску управу.

Врне ли се Краљ Никола у своју земљу, цио ће народ бити уза њ.

Потпуковник енглеско-црногорске добротворне установе (Lieut. Colonel E. G. Cheke of the British Relief Mission to Montenegro) врнуо се из Париза за Црну Гору. Он изјављује да је ситуација у Црној Гори веома озбиљна и страховита.

Ускоро се ишчекује објава службеног извјештаја једне стране Силе, у којем ће бити објављено све што су ове личности изјавиле, и који ће извјештај захтијевати хитну војничку интервенцију Америке и Енглеске. Краљ Никола и његов двор, као и црногорска влада, задржавају се још у Паризу, гдје све стране силе, осим Србије, још увијек држе своје акредитоване министре при црногорском двору.

ЛАЖИТЕ БАР „ПОШТЕНО“

Из Биограда се толико лагало против Црне Горе, да им готово нико више не вјерује. Свако већ зна, што су и ко су, и колико се може вјеровати њиховим изјестима, па макар долазило и од самог министарства спољних послова «Краљевства С. Х. С.» Поглед су њихове бљувотине против Црне Горе примали и објављивали свјетски листови, као што је «Тац», данас те вјести неће више да штампају ни мали паланачки листови. Ових дана послао је србијанско министарство страном штампаним комуникатима, који ишче саопштавамо, а који ниједан лист није саопштио, изумимајући швајцарског листа «Демократа». По том листу, тај комуникат гласи:

«Београд, 3. септембра «Трибуна» публикује разговор који је у Загребу имао Миљан Радоњић, председник општинских подгоричке, са г. Танским, дописником «Тацблата», разговор који се односио на предају Ловћена Аустрији од стране краља Николе.

Тански је изјавио: «три дана пред предају Ловћена налазио сам се као курир у Бечу, кад сам посјетио бугарског министра Томева и секретара Тројанова рекоше ми, у разговору о Србији, да је с њом сад свршено, јер да ће за неколико дана Ловћен капитулирати. На моје чуђење, Томев и Тројанов су ми одговорили, да се воде преговори с краљем Николом и да је др. Тешуновић послан с једним мађарским официром и са десет милиона, не ејем се више којег новца. Парламентари требали су предати краљу Николи 5 милиона одмах послије предаје Ловћена. Томев је рекао да ће Ловћен кроз 48 сати бити у рукама аустријским, што се је заиста и десило.»

Тански приповиједа да је др. Тешуновић који се налазио у Котору под аустријским режимом, потврдио ова факта у јуну 1918. «Трибуна» додаје да су осталих 5 милиона, обећаних послије пада Ловћена, предати принцу Мирку, који је ради тога и остао у Црној Гори.»

Ово београдско савишење доказује оно исто што и сва остала саопштења: да су тамо толико заштитили од мрље, да престо не умију «поштено» ни лагати, и ако им је то највећа особина и врлина.

Миљан Радоњић «maire de Podgoritz» и Тански уредник швајцарског листа «Тацблата»!!! Један, као што се из самог комуникаца види, агент и шпион аустријски; други познати црногорски хохштаулер и шпиончић од рођења. Додамо ли још да је тај «интерију» Радоњић изишао у «Трибуни», листу цинцарина Наума Димитријевића, слика је онда потпуна и «вјеродостојност» несумњива! Но и без овога, сами комунике довољан је на да се види лажност његова и да у Београду не умију више ни лагати «поштено», односно логички.

Комуникеу је циљ да докаже како је краљ Никола, односно Црна Гора, био у зајери с Бечом и Софијом. По њему, краљ Никола је примио наре, да учини да Ловћен паше, чиме би војсци србијанској била одјејена једина још одступница, која јој је остала, т. ј. преко Црне Горе што би називало пронаст Србије.

У комуникеу се између осталог вели:

«Тански је изјавио: «Три дана пред предају Ловћена налазио сам се као курир у Бечу. Кад сам посјетио бугарског министра Томева и секретара Тројанова рекоше ми, у разговору о Србији, да је с њом сад свршено, јер да ће за неколико дана Ловћен капитулирати.»

Према комуникеу, Србији су били дани изабројани стога што је Ловћен пасти за три дана. Аустријанци су напали Ловћен 26. децембра, а пао је 28. децембра 1915. Према овоме разговор између Танског и Томево водио се „три дана прије предаје Ловћена“ т. ј. 23. децембра по старом. А кад је Србија пала? Сном је било свршено већ у октобру, што свако зна. 23. децембра већ скоро ни један србијански војник није био у Црној Гори, већ у Арбанији. Значи, у то доба није могло од пада Ловћена зависити заробљење ни једног јединог војника србијанског, а како ли судбина Србије. Томев је, нема збора, знао да је Србија већ пропала те није могао говорити глупости које му се сад при-

ијевају. Према томе лако је оштити и ову најновију београдску лаж и њену вјеродостојност.

Као небројно пута до сада Београд нам је, против своје воље и овом приликом, учинио услугу са овом клеветом. Дао нам је прилику, да још јаданпут више докажемо, какви су они неваљалици и какве смо све жртве и услуге ми учинили Србији.

Овај комунике пријатељ да је у јесен 1915. судбина, ако не Србије, а оно војске њене зависила од Црне Горе, односно од очувања фронта црногорског. Да је Ловћен, или ма који дио црногорског фронта био пробијен од стране Аустријанаца у октобру или чак у новембру мјесецу 1915, као што је то био случај касније у децембру, не само, што не би главе изнио ни један војник србијански него би и Александар Карађорђевић, Пашић и др. били робови. **Комунике из Београда дакле признаје да је судбина војске србијанске зависила у јесен 1915. од Црне Горе и Краља Николе.**

Зна се да је Аустрија ушла у рат да «казни» Србију (Strafexpedition) и да је у Србији претрпјела тежак пораз 1914. Уништење Србије и њене војске за Аустрију било је значајно не само за војнополитичког гледишта, него и са гледишта части. Мислим, да ће се читаоци сложити са мном, да онај ко би био помагао Аустрији, да уништи војску Србије, био би јој тијем учинио једну од највећих услуга и заслужио једно од највећих признања од стране њене. Из Београда се стално бљује: Ловћен, односно Црну Гору издао је Краљ Никола и званична Црна Гора, и да су Краљ Никола и званично Цетиње одувијек «мрзили Србију». Међутим сад из Београда признају, да је у јесен судбина Србије зависила од Краља Николе. Сад једно питање. Ако је истина, као што велите, да су Краљ Никола и званично Цетиње издале војску црногорску и Црну Гору концем децембра 1915, зашто не издадоше Србију, пошто су је мрзили, онда кад је њена судбина била у њиховим рукама и кад би се тим најбоље могли препоручити Аустрији? Ако је све то истина, што говорите, зашто Краљ Никола не предаде Ловћен Аустрији у септембру или октобру 1915, као што га је «предао» у децембру, те да тијем учини да ни један од вас, који њега и Црну Гору тако подло клеветате, не изнесе главе? Зар је могуће, да Краљ Црне Горе и званично Цетиње спасава са свим силама Србијанце, а издаје Црногорце?

За свакога ко може помислити и ко хоће поштено да мисли, само ово, довољно је да уништи све лажне београдске, наперене против Краља Николе и Црне Горе.

Могуће да неки београдски питков покушају да софизмима обори ова факта, која су јака као гром, а необорива као аксиоме и да рече: «е, на Аустрија није ни нападала у том моменту, критичном за србијанску војску, Црну Гору, ниш је на њеном фронту имала војске за офанзиву.»

Да не би ни за час остављали сумњу у тачност оваког одговора одмах ћемо одговорити и то фактима.

Познат је ратни план Макензена: Бугари су требали пробити источни фронт србијански, Аустријанци, пак црногорски, саставити се, и тим са свих страна опколити и уништити србијанску војску. Бугари су успјели, Аустријанци не! Не, јер је већина од вас, којима су ови ратни намирњени, својим грудима пратила онај некробојни план, од Ловћена преко Вишеграда чак до Чачка, иза којег се спасаваху ваша небагодарна браћа и вребаву, да вам, уместо благодарности и братске љубави, забоду мучки, подло и кукавички отрован нож у леђа! Зар треба да набрајам све оне мучке, које претрпјесте, славу и побједу које задобисте од септембра до Божића 1915. ? Зар треба да подсејем на дешет војводе Путника, послату команди Санџачке војске преко пуковника Пешића;

«Ако успијете да задржите непријатеља Црна Гора је одужила свој дуг према Српству».

Или брзојав Краља Николе Херцеговачком Одреду:

«Из Никшића, где сам дошао, да обичем рањенике Херцеговачког Одрода моје херојске војске, шилем мој краљевски поздрав, моје признање и израз моје очинске љубави херојима са Троглава, Вардара, Клобука, Грахова и Космача, који, са њиховим побједама над многобројнијим непријатељем, покрише поново Отаџбину славом, и, у овим данима мука и славе, учинише огромну услугу народу српском».

Треба ли да наведемо и денешу, коју је тих дана лично упутио Санџачкој Војсци пуковник Пешић:

П. В. Краљ честита херојима Санџачке Војске на њиховој славној побједи над непријатељем, задовољеном помоћу Божијом, и понавља своју вјеру у коначну побједу српску. Живјела херојска Санџачка Војска и њени ваљани команданти.»

И ако би ова факта била довољна да разбистре питање о коме је ријеч, говорићемо ипак о још једном, стога, што тај факт није познат широј јавности, а која треба да га зна. Ево га:

Крајем августа 1915. аустријски план је био тај, да изврши главни ударац против Ловћенског одреда, и, у ту сврху, довели су у Боку 20.000 војника, осим оних 12.000 које су ту већ имали.

Те трупе су имале напасти Ловћен у три колоне. Врховна Команда, т. ј. пуковник Пешић, био је тачно обавијештен о намјери и снази непријатеља, и јавно је то својом денешом од 24. августа, број 6226, а денешама од 2. септембра, број 6229. и 6306. потврдио је команданту Ловћена да су Аустријанци довели 20.000 у Боку.

Али аустријски генералштаб измијенио је свој план и пренио ту војску противу Херцеговачког Одрода, у нади да ће ту лакше успијети. У томе су се Аустријанци преварили, јер да су били напали Ловћенски Одред, Ловћен би тада био пао из истог разлога, због којих је пао и касније. Падом Ловћена црногорски фронт би био пробијен и Аустријанци би тијем постигли исти снаков успјех, какав су Бугари постигли на истоку, т. ј. они би били одјекали једину могућу одегуницу српбијанској и црногорској војсци. Срећом, они то нијесу учинили, но се падаху да ће боље успијети ако нападну Херцеговачки Одред. Мислили су — а то им је била главна погрешка — да је Ловћен сувише јак, а за Херцеговачки Одред да је слаб. Међутим, херцеговачки је фронт било много лакше бранити, но ловћенски, који бјеше изложен модерној артиљерији из Боке и аустријској флоти, док је готово немогуће било довести теšku артиљерију на херцеговачки фронт. Они су намјеравали да пробију тај фронт и да узму Грахово, Никшић и Подгорицу и да тако, слеђа, стигну на Цетиње и на Ловћен. Аустријанци су изабрали исти план и правац којим су некад ударили Турци, али тај им је план потпуно пронао.

Напад на Херцеговачки одред је почео 17. септембра 1915. Непријатељ је стално читаве јесени предузимао страховите нападе на Херцеговачки Одред, али свагда је био одбијен.

Београд је признао да је судбина српбијанске војске у јесен 1915. зависила од Ловћена. Фактима смо пак, доказали да су Аустријанци требали напасти Ловћен у почетку септембра 1915. и да су од тога одустали и ударили на Грахово. Очигледно је, да су Аустријанци имали ма какав тајни споразум са Цетињем односно уступања Ловћена они би га, бар форме ради, напали још у септембру и узели га, и не би га опкољавањем преко Грахова, Никшића и Подгорице покушали са леђа заузет, као што су то тада учинили. Да је Ловћен тада пао била би запечаћена судбина не само црногорске војске, као што је то био случај у децембру, него и целокупне српбијанске војске.

О, ниткови, о разбојници, зар вам и ово није доказ о великим и племенитим жртвама које су Црна Гора и Краљ Никола чинили за вас, и којих ви нијесте достојни!

Вук Мандушић

СТРАХОВИТ ПОРАЗ ПАШИЋ-ТРУМБИЋ-ВЕСНИЋА

Конференција Мира донијела је одлуку о «*Защити миноритета*» (народних мањина) у појединим државама. Мањине, расне и религиозне, стављене су под нарочиту заштиту Друштва Народа. Према овоме, у тим државама се неће више моћи деневати оно што се дешавало нпр. у Угарској, т. ј. где су се српска и румунска дјеча васпитавала на мађарском језику и тијем одрођивала т. ј. помађаривала.

Ова одлука Конференције Мира неопходно је потребна и правична, али иу је требало примјенити на све државе и на Велике Силе.

Међутим, и ако је заштита «мањина», правична и потребна, ипак се одлука коју је донијела Конференција коси са сувереношћу државе према којој се има примјенити тај режим заштите мањина.

У овој ствари је од свијех ових држава најгоре проишла Србија. Конференција је нпр. тражила од Румуније, да призна Друштво Народа право на заштиту мањина, које се налазе у оним земљама, које она има сад да добије. Режим заштите мањина није се дакле имао примјенити и на оно земљиште, које је Румунија имала до овог рата. Србији, пак, наметнут је овај режим не само на нове земље које сад има да добије, него и на Стару Србију и Македонију, чија је судбина била коначно ријешена Букурешким Миром 1913.

Питање, да ли се заштитом мањина вријеђа суверенитет Румуније, јесте спорно. Има пуно аргумената и за једно и за друго гледиште. Ми полазимо са гледишта, да су то, право, туђе земље, које има да добије Румунија, те их је Конференција Мира — која располаже сада судбином њиховом — у праву уступити под условима, које она нађе за умјесно. У том случају, не може бити ријечи о повреди румунског суверенитета.

Међутим, сасвим је други случај са Србијом, кад је ријеч о Старој Србији и Македонији. Заштитом мањина у Старој Србији и Македонији повријеђена је сувереност Србије; о томе не може бити сумње јер је, као што рекосмо, њихова судбина — већ коначно ријешена 1913. у Букурешту. И тако дакле, ријешење о томе, никако није могло пасти у компетенцију Конференције Мира.

Дотади ћемо се само практичних пошледица, које ће отуда наступити, а које ће бити кобне по српску националну ствар. По Цвијићу и по другим компетентним личностима, Македонија је насељена «флотантном масом», т. ј. становништвом без јасно одређеног националног обележја. Другим ријечима, Македонци могу бити добри Срби или, пак, добри Бугари, што све зависи од режима који ће тамо бити. Зна се, пак, да је утицај и пропаганда бугарска тамо до балканског рата била много већа него српбијанска. Ако се сада у Македонију уведе систем заштите мањина, сигурно је, да ће она бити национално изгубљена за Српство.

Београдска влада узела је државну Конференцију Мира у овом питању као повод, док је разлог страховита унутрашња криза, да поднесе оставку и изјавила је да не може потписати уговор о миру с Аустријом. На тај начин српбијанска влада, која је претендирала, да и у име Црне Горе потписује уговор о миру није потписала уговор ни у име Србије.

Читаоци ће и сами закључити какав је ово пораз за београдску дипломатију, која је од Србије, и у очима Савезницама, начинила бијелу врану међу осталим државама. Ово је нарочито пораз Пашића, Трумбића и Веснића. Ова три господина на свима фронтима изгубили су битку и страховито су били бијени од противника, на штегори опште националне ствари; а најгори пораз претрпјели су на «македонском фронту». Српбијанска дипломатија упропастила је теко-

вине које је свјетски рат донио свим до сада подјармљеним народима на и југословенском. Она је главну своју снагу и новац тропила да окаља и уништи Црну Гору, а све је друго било споредно. Међутим и тај јој рачун неће испасти онако како га је она замислила. У том питању она ће коначно изгубити, а своје злочиначко држање према Црној Гори београдска дипломатија плаћа и у питању Македоније. Свакако Пашић-Трумбић-Веснићу било је јасно, да поступак Србије према Црној Гори не може бити одобрен од Конференције Мира, која је себи ставила за задатак чување међународног морала. Званична Србија играла је према Црној Гори улогу, која би у обичном животу одговарала улози, коју има обични друмски разбојник, т. ј. да помоћу физичке силе и убијства пљачка мирне и поштене грађане. Нема ни једне државе на свијету, која трпи друмске разбојнике, јер онда не би била држава, чији су први услови за живот, ред и поредак, него би то била анархија, негација државе и друштва уопште. Исто тако немогуће је претпостављати, да ће Конференција Мира, или Друштво Народа, које је има наслиједити, одобрити једно међународно разбојништво, као што је оно учињено према Црној Гори. Таково одобрење од стране Конференције Мира значило би стварање анархије у међународним односима и негацију Друштва Народа, које хоће, на првом мјесту, да онемогући систем «правајачега» у свијету.

Пашић-Трумбић-Веснић нијесу могли схватити ову истину, тако просту и сваком познату, зато су са Црном Гором и поступили онако, чврсто вјерујући, да ће за остало, што се тиче Црне Горе, лако «подвалити» Конференцију Мира. Међутим, они не само што неће моћи «подвалити» Конференцију у питању Црне Горе, него је — њихово злочиначко држање према Црној Гори — поред осталих разлога, био један од узрока да претрпе крах и у македонском питању. Држање београдских тирања према нама, ставило је на опрез Конференцију Мира. Њен Врховни Савјет с њавом се питао: зар се смје, без заштите, на милост и немилост београдских разбојника, оставити народ Старе Србије и Македоније, кад они овако поступају према Црној Гори, својим најрођенијим братом, који се лудо, с крајњом несебичношћу, жртвовао за Србију?

На овај начин, злочинства према Црној Гори почињу се већ и то врло скупо, плаћати. Најлакост њих неће исплатити кривци, него општа национална ствар!

— р. — б.

УЛОГА МИЛЕНКА ВЕСНИЋА У БАЛКАНСКОМ РАТУ

Енглески лист «The Nation» од неког времена води кампању, којој је циљ, да покаже како је у 1912; сада већ покојни, Павловски спремао рат и како му је у томе помагао Поанкаре, тадашњи министар спољних послова Француске.

Париски лист «L'Europe Nouvelle», у жељи да демантује то што објављује «The Nation» публиковао је 21. о. мј. читав низ званичних докумената француског министарства спољних послова. Те документа прештампана су «Le Temps» такође у броју од 21. о. мј; одакле их ми и узимљемо. Међу њима налази се и ово званично саопштење које баци врло ружну свјетлост на држање српбијанске дипломатије у Балканском рату.

«6. септембра 1912. г. Поанкаре је послао свима дипломатским претставницима (француским) овај брзојав:

«Примио сам г. Веснића, који је дошао да ми повјери (confier) своју забринутост поводом ситуације на Балкану. Он се боји, да Бугарска не заузме ратоборно држање према Турској. Одговорио сам му да су силе черто одлучне да одрже мир, и да, због тога, Србија ризикује да учини најопаснију авантуру, ако се пусти да се упуште у рат против отоманске Царевине».

Двије су могућности, зашто је и како Веснић учинио овај корак код

Француског министра спољних послова, односно, издао тајну балканског савеза. Прва је, да је он тај корак учинио по наређењу из Београда; друга је, да је он то учинио сам, на своју руку.

Ако је учинио по наређењу из Београда, онда се добија нова слика о улози Србије у балканском рату, и то, сасвим другачија од оне коју хоће Београд да нам представи. Да предходно подсетимо на неколико докумената.

Веснићев лист «Народна Воља» који је 3-4 мјесеца излазио у Паризу, извештава је Црну Гору да је она прва објавила рат Турској 1912. тобож стога, што је Краљ Никола играо на бечкој берзи. Ми смо у броју «Гласа Црногорца» одговорили, да је то лаж (као и све што се из Београда о Црној Гори износи). Рекли смо и то, да смо ми објавом рата 1912. испунили обавезе према тадашњим уговорима, нарочито обавезе из уговора са Србијом, који је потписан у Лувену 14. септембра 1912. Осим тога, навели смо као разлог, што смо Турску објавили рат одмах чим смо мобилисали, и бојазан да се званична Србија не предомисли и да нас не изда, као што је то био случај 1862. и 1876; т. ј. хтели смо је ставити пред свршен чин.

У меморандуму, предсједника владе Ј. С. Плавеница, упућеном предсједнику Вилсону (штампан у броју 76. «Гласа Црногорца») налази се овај став:

«Доиста, Црногорска влада је већ пдуће године (1912.) склопила ратни савез против Турске, и то, најприје с Бугарском, па с Грчком, па тек онда са Србијом, јер према ранијем искуству није имала повјерења у Србију да ће ући у једну ратну акцију, него ју је са поменутиим ратним савезима довела пред свршен чин, и да не би било омет какве неодлучности међу савезницима, прва је црногорска војска пријела границу и напала турску војску. Иницијатива балканског рата, који је уништио турско царство у Европи, јесте политичко дјело владе Краља Николе.»

Генов, бивши бугарски министар предсједник, у својој књизи: «L'Alliance Balkanique» објавио је текстуално један повјерљиви циркулар Пашићев од 15./28. септембра 1912. број 5669. упућен свој српбијанској дипломатији, којим ју позива да тражи од владе Великих Сила увођење широких реформа у Старој Србији и Македонији. Тај документ штампан је поново у мемоару бугарске владе, преданом Конференцији Мира под насловом «La Question Bulgare et les Etats Balkaniques» (стр. 27.)

Да прегледамо сада обје могућности због којих је Веснић учинио саопштење Поанкареу, а које смо горе поменули.

Ако је Веснић учинио повјерљиво саопштење, о ком је ријеч, по наредби из Београда, онда се издајство званичне Србије још боље огледа у Пашићевом документу. Док су Црна Гора и остали балкански савезници свим силама радили да се једном за свагда пречисте рачуни са Турском и да сунце слободно озари нашу браћу, званична Србија, и ако је била савезник, радила је тајно код Владе Великих Сила, да се то омете интервенцијом сила и увођењем реформа и да наша браћа и даље робују. Право издајнички!

Као што смо рекли, друга је могућност, да је Веснић чинио повјерљиво саопштење сам, на своју руку, без наређења из Београда.

У овом случају Пашићев документ имао би се узети као један од начина дипломатске тактике, управо «дипломатски трик», којим се нило, да се заваљују владе Великих Сила о правим намјерама Србије и њених савезника према Турској.

Ако је ова претпоставка тачна онда је у толико била жалоснија улога Веснића. Он је у овом случају издао не само савезнике своје земље, него и своју владу и саму Србију. Пошледице овога повјерљивог саопштења Веснићева умало нијесу биле фаталне за умијех балканског савеза; Турска умијех што није била очувача, а што би то значило за овај рат, нарочито за Србију, не треба доказивати. То

ће, уосталом, најбоље показати докуменат којим ћемо цитирати.

Међу званичним француским документима, објављеним у «L'Eugore Nouvelle», налази се и брзојав Поанкареа од 22. септембра 1912. упућен француском амбасадору у Лондон. Г. Поанкаре предлаже, преко амбасадора, енглеској влади да се између сила учини споразум у питању ситуације на Балкану на његовој основи (цитирамо де-пешу):

«Влада Француске Републике, Велике Британије и Царства Руска, подједнако забринуте за очување мира и одржање status quo на Балкану, једнодушном су мишљењу да само заједничка акција великих сила јесте у стању спријечити те-шке догађаје који пријете миру и равнотежи европског истока. С погледом на то, горепомнуте владе сложиле су се да царској немачкој влади и царској аустријској влади поднесу сљедеће диспозитије:

1. Велике Силе ће једностворно и у најскоријем року интервенисати код владе у Софији, Београду, Атини и Цетињу, и савјетовати им да не предузимају ништа што би могло пореметити мир или општег status quo на Балкану.

2. Ако се овај савјет не послуша, велике силе ће сложено предузети све мјере да локализују конфликт и да га умишле. Државама које поремете мир, нарочито ће се ставити к знању да, у случају победе, неће добити никакво проширење земаља.

3. Ако би се догађаји тако развили да се буду морала предузимати енергичнија средства, као на пр. војничка или поморска демонстрација, велике силе ће и то предузети, али по међусобном споразуму.

4. Заједнички они што се предвиђа у тачки 1., силе ће интервенисати код високе Порте и савјетовати јој да, без одлагања, да административне реформе, које, с правом, захтијевају хришћански народи на Балкану.»

Поанкаре

Зашто се до остварења овог плана, који би очувао Турску, није дошло, има се на првом мјесту благодарити одлучној акцији Црне Горе зато што је одмах и прва објавила рат који је Велике Силе ставио пред свршен чин, и немогућност да на пријеме чине намјераване «савјете» балканским државама и предлоге о реформама Турској. Та одлучна акција Црне Горе, учинила је, те су владе Великих Сила измијениле своје гледиште у балканском питању и одлучиле, да у том конфликту остану неутралне.

Ми разумијемо држање Великих Сила у том часу, нарочито оних, које нијесу жељеле рата; са њиховог гледишта и са гледишта њихових интереса мир је био потребан. Али ако је за њих мир био потребан и оправдан, исто тако за нас је рат с Турском био и потребан и оправдан. Објавивши рат вјеконном тлачитељу наше нације и уништити га, било је не само наше право, него и наша света дужност. Објективно узевши, ми се не можемо љутити на њихову равнодушност о судбини Балкана, као што се они немају права љутити на нас што смо измијенили, сопственим снагама, несносну ситуацију на њему.

У толико је и необјашњивије држање Веснићево у овој прилици ако је, т. ј. радио сам, без знања Београда. Оно се има објаснити само његовом жељом «да се учини добар», и услужан. То је, изгледа, његова највећа дипломатска особина. Ријеч confier (повјерити), која се налази у документу, уосталом најбоље показује бар неке разлоге и «природу» овог Веснићевог корак. Из сличних разлога, дакле, опет «да се учини добар» он је дао ових дана штампати један комунике о гледишту владе из Београда, на питање «мањина» (миноритета), у уговору с Аустријом, а противно инструкцијама своје владе. Наравно да је ово изишло на штету србијанских захтева, због чега се против Веснића створило велико незадовољство у србијанској делегацији, и захтеви, да он треба да одступи са положаја.

Из овог што смо досада навели излази:

Прво. Без обзира, која је од ове двије поменуте могућности тачна, због којих је Веснић чинио саопштење, закључак је један исти на

штету србијанске владе и дипломатије, која се целожално и издајнички држала у почетку балканског рата.

Друго. Истина, Србија је имала тајни уговор о савезу са Бугарском од 29. фебруара 1912., али до реализирања његовог није морало никад доћи, јер се у њему не предвиђаше момент акције. Слични је уговор био између Црне Горе и Србије 1861., за рат против Турске, а који се никад није остварио стога што је Србија одбила да уђе у рат те је Црна Гора сама ратовала; 1904. склопљен је био између Србије и Бугарске уговор о царинској унији, али до његовог извршења никад није дошло, и т. д. Ми смо стално доказивали да ницијатива за ратну акцију балканског савеза припада Црној Гори, што је са србијанске стране покушано да се спори. Званична француска документа, која данас износимо, поред ранијих, доказују тачност нашег тврђења.

В. М.

КАД ЋЕ СЕ ПРИЈЕШИТИ НАШЕ ПИТАЊЕ?

«Тан» од 17. о. м. доноси да ће се Врховни Савјет Савезника разићи кроз двије неђеље. Као питања која још има Врховни Савјет да ријешити «Тан» истиче: Мир с Бугарском, мир с Маџарском, проблем Јадрански, конфликт између Немачке и Пољске, статут прибалтијских земаља, односи између Савезника и Русије и судбина Турске. У проблем Јадрански спада и питање Црне Горе и Арба-није. Према овоме могли би очекивати ријешење питања Црне Горе у најкраћем времену. Међутим с обзиром на замашност предмета који се имају ријешити, у праву смо вјеровати да ће за ријешење ових питања требати много више времена. То се даде закључити и из околности да је амерички сенат одобрио накнадне кредите за трошкове до 1. јануара 1920. својој делегацији на Конференцији Мира.

ЦИНЦАРСКИ МОРАЛ

Прије двије године «Уједињење» лист кога «уређиваше» издајник А. Радовић, за рачун Србије, писао је, да је Стево Срзентић бив. председник општине у Бучини фаворизирао од стране Аустријанаца, јер је тобож, за вријеме окупације Бучине од стране наше, био шпунер аустријски. «Уједињење» даље тврђаше, да је преко Срзентића команда Довћенског Одрода одржавала тајне везе са аустријском командом у Котору и да је у кући Срзентића био некакав тајни телефон између Бучине и Котора. Ми смо одмах изјавили да је то гнусна лажа, намијењена да убије углед Црне Горе и да је Срзентићу конфисковано све имање, а он за велеиздају осуђен на 20 година робије, што је у ствари и било.

Како данас сазнајемо овога истог Срзентића поставили су сада Србијанци за — окружног начелника округа барског! У Цинцара цинцарски морал!

МУКА ЈЕ....

Лажима и преварама не може се дуго оперисати. Преварили су Савезнике, зато су им досад и дозволили бити насиле према Црној Гори. Обманивали су и варали црногорски народ само да би му лакше могли натурити окове и да би га лакше поробили. Варају га и данас. Ту скоро читам о србијанском листићу, «Народној Ријечи», који излази на Цетињу, телеграм како је тобож делегација Србије на Конференцији Мира потписала «и у име Црне Горе» уговор о миру са Немачком. С овом најновијом биографском лажом хтјели су преварити црногорски народ као да су насилну анексију Црне Горе признали и Савезници, те да се Црногорци немају више надати успостављању Црне Горе. Немамо потребе побјијати ову лаж, јер наши читаоци знају и без тога да је то пука измишљотина. Не само што није призната насилна анексија Црне Горе, него је тај акт Србије још 4. фебруара о. г. уништила Конференција Мира, а признањем Југославије Велике Силе су Црну Гору искључиле из државе краља Петра. Тај злочинички акт Србије неће уосталом Савезници никад признати јер би тиме погазили толико пута своју свечано задату ријеч о успостављању Црне Горе. Циљ ових србијанских лажи јесте да обманом придобију што више присталица, који се, по тамо њиховом рачуну, неће моћи више враћати онамо камо им дупа жути. Али превариће се у томе; ми ћемо знати правити разлику између оних покварених који су за положај продали свој народ и отаџбину, и оних, који су због силе, обмане или нужде морали трпјети наметнуто стање у Црној Гори.

„ЦИГАНИ И ЦРНОГОРЦИ“

1897. србијанско «министарство унутрашњих дела» бијансе издао писмену наредбу, да се «Цигани и Црногорци» одмах «протеривају» са земаљских Србије чим би се појавили. И заиста Црногорци, чак и ђаци, били су бездушно гонени. Тадашњи Београд није могао да одржи Цетињу што је примило дадо му ухула бија и рехабилитирао Петра Карађорђевића. Данаас Карађорђевића Србија због тога што хоће да дупетски отме круну, односно права Црне Горе, не сматра више Црногорце ни као Цигане. Они су за њу обични дивљи звјерици, које убијају, плачкају, апсе, бесчасте, а куће им пале. Прошло је двадесет година од како је Војвода Гавро Вукотић рекао: «да је рехабилитирао Петра Карађорђевића, односно његов долазак у Црну Гору једна од највећих исцрпка за српски народ.» Петину је био рекао, за то га је П. Карађорђевић и мрзео онако, како само он умије. Ми Црногорци видимо занета сад да су ове ријечи Војводе Гавра биле тачне; није далеко дан кад ће се и остали дјелови наше нације увјерити о овоме...

ДА СЕ ЗНА...

Китити се туђим перјем био је често обичај у Београду. Ми то знамо најбоље, нарочито из овога рата када заједничке усвијехе црногорске и србијанске војске (офанзива на Сарајево) представљаху нескључиво као србијанске. Сличан случај имамо да констатујемо и са кампањом на солунском фронту од прошле јесени. Из Београда се је трубило да су они, Србијанци, пробити солунски фронт, септембра 1917. Међутим Франше д'Еспере, главнокомандујући на солунском фронту, вели да су то учиниле француске дивизије. Ево што он изјављује у листу «Excelsior» од 16. о. м.

«Одобрио сам да напад буде извршен у центру, тако да, ако успије, постигнемо тијем највећи резултат. Пошто се тај напад имао извршити у планини, то сам га повјерио Србијанцима, јер они су крути горшаци, вични тој врсти војничких операција.

Међутим, продор у правом смислу, т. ј. пробити непријатељске организације и проширити их, повјерио сам 122. дивизији под командом генерала Торат, и 17. коњаничкој дивизији, под командом генерала Руањеса. Они најолабранији корпуси, нарочито увјежбани за јурирање, починише чудо.

Разумије се да сам на ову тачку, на коју ће се извршити јуриш, концентрисано дјелство цијеле тенке артиљерије, и тијем у половину умањено значај оног сектора који бјеше повјерен Србијанцима»

То је Франше д'Еспере сматрао за потребно да рече неки дан уред Београда у одговору на адраницу коју му је дјерио Љ. Давидовић, председник тадашње србијанске владе.

ВИЈЕСТИ И НОВОСТИ

За Црвени Крст. Кр. Генерални Консулат у Венецији извјештава да су у корист Црногорског Црвеног Крста приложили (у италијанским лирама):

Annita Cogli Tedoldi 10.—; cav. Augusto Milosevich 20.—; Blanca nob. Albuzio Fabio 20.—; cav. Zanellato 5.—; cav. Boni 20.—; Gina Allegri Chittarin 10.—; Ernesto Ancona 5.—; Irma Lewis 5.—; Marco Jesurum 5.—; R. dal Fabio 5.—; P. Gelsomini 5.—; Danta Catena 5.—; Giov. Moret 5.—; Gius. Signora 5.—; Aldo Jesurum 25.—; Luigi Secchieri 2.—; Elvira Ferreri 5.—; Felicità Bertini 3.—; Rosina Arvedi 1.—; Teresa Palon 1.—.

Управа Црногорског Црвеног Крста у Хејл код Париза обавијештено је актом Кр. Министарства Спољних Послова број 1034, ex 1919. да је г. Луциан Боман из Вашигтона предао нашем тамошњем Посланству прилог од 25 долара. Лета-ција је прилог задржала, а Министарство Финансија је извијештено да том свотом задужи наше Посланство у корист Црвеног Крста.

Преко Кр. Консулата у Амстердаму приложили су г. Isidor Tereev и г. Henrie Mendez de Costa, сваки по 1000 франака.

Осим тога Comité de los Aliados Tucuman (Republica Argentina) приложило је 250 франака.

Племенитим дародавцима нариче се овим путем јавна благодарност.

БИБЛИОГРАФИЈА

Иво М. Кастрићевић, агроном **МОЈ ДНЕВНИК**, одливи туђиних усмена у измишљених, без домовине. Књига прва. Јелена 1919. Срп. трговачка штампарија. Писац описује своје доживљаје од оних јануара и јуна 1916. када је напустио Цетињу и Црну Гору на све док се је спасао и допутовао до Рима. Без великих политичких и историјских претезања, он је забележио што му се сваког дана дешавало, и оно што је својим очима видео при мукој иницијалној одласку, како се елим и остали Црногорци поштујали. Али баш та отвореност и неусиљеност даје нарочито драж овој књизи која ће будућем историјару много више казнити о овим судбоносним данима, него ли понека строга научна студија. Ова књига је први документ свога доба. Желећи да ускоро примимо и другу свеску, ми најтоплије препоручујемо нашој читаоцијској публици прву свеску.

Неја 27. септембра

При закључку листа, дошао нам је до руке један памфлет под насловом:

«Бивши црногорски Краљ и његов двор — Епизод једне недостојне давине.»

Памфлет, — који је дјело Пашића и Веснића — показује још једном више морал његових творца и доказује да је званична Србија доћерана пред Конференцијом Мира у Њорекан, за своје лажи против Краља Николе и Црне Горе. Због тога Пашић и Веснић нијесу сеустезали да се удруже са Чолићем, краљевим собаром и бербериним.

Пашић и Веснић нијесу доказали «издајство» Краља Николе и Црне Горе, и ако су им, као што јављаше њихов лист «Народна Воља», били у рукама бечки архиви и књиге бечке берзе. Напротив, сва документа из тајних дипломатских архива, које објављује свјетска штампа, (неке смо већ објавили у «Гл. Црногорца»), а неке ћемо донјети у наредном броју) доказују да су Црна Гора и Краљ Никола били увјек, на и у овом рату, вјерни и до краја одани националној ствари. Ухваћени као клеветници и најпоганији лажови, Пашић и Веснић удружили су се са Краљевим собаром, односно бербериним Чолићем, да пократу или бар да нађу у корин за издавање намира на буџинте, ма штогод што би могло оцрнити Краља Никоде. Они су збила и напнали неколике копије приватних писама које је Њ. В. Краљ писао својој жеци или обратно. Публиковање њихово доказује само један страховит морални пад оних који су их публиковали.

Због тога тај памфлет није смио нико ни да потпише, на чак ни Андрија Радовић; тако исто, на књижи стоји да је штампана у Сарајеву, међутим она је штампана у Паризу.

Ми ћемо ускоро, и то не тајно, него јавно и отворено, одговорити нарочитом брошуром на ово најновије дјело званичне Србије, и све те прљавштине ће се сручити, као и досад, на главу београдских балдита. Да не би читаоце ни за час остављали у неизвјесности о садрижаним писмама, цитирамо само једно (насније ћемо, текстуално, сва) које је престолонаследник писао Њ. В. Краљу:

«Бојим се да се што не деси томе Андрији Радовићу од наших. Рекло би се да смо ми то учинили, а тим се не бишта постигло.»

Овим писмом, којим хоће престолонаследник да сачуна Радовића од оправдане освете Црногорца, београдски разбојници се упушу да докажу да је Радовић требао бити убијен од нас, док је био у Црној Гори, а да је војвода Стево Вукотић требао бити отрован. То је, веће они изјавио некакав србијански жајдарм на записнику код полиције у Котору. Према овоме, читаоци ће цијенити и остало. У том памфлету тврди се да је Њ. В. Краљ послао предједнику Вилсону писмо у ком оптужује Србију да је проузроковала рат и да она, исто колико и Вилем, носи одговорност за рат. Најављујемо најкатегоричније да то и такво писмо Њ. В. Краљ није никад упутио г. предједнику Вилсону, што ћемо аутентично доказати и утврдити.